

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Staatssecretaris Openbaar Vervoer en Milieu
De heer A.A. Aartsen
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 9 december 2025

betreft Straling en geo-engineering

ons kenmerk 179079

Geachte heer Aartsen,

De vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft met belangstelling kennisgenomen van de brief van uw ambtsvoorganger van 7 april 2025¹ waarin eerder gestelde vragen worden beantwoord over de veertiende rapportage over de voortgang van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) 2023. Deze brief is aanvankelijk voor kennisgeving aangenomen, maar recent opnieuw op de agenda gekomen. De leden van de fractie van **FVD** hebben namelijk op 25 november van de commissie gelegenheid gekregen om nadere vragen te stellen over cumulatie van straling en geo-engineering die de thematiek raken van – de inmiddels als voldaan aangemerkte – toezegging T03861.² De leden van de fractie van de BBB sluiten zich bij de gestelde vragen aan.

De leden van de fractie van FVD verwijzen naar het antwoord van de regering op de eerder door de leden van de fractie van de BBB gestelde vraag 2:

“De regering heeft kennisgenomen van de door de BBB-fractie aangehaalde bevindingen over de effecten van elektromagnetische velden (EMV) op de gezondheid van mens en dier, met speciale aandacht voor oxidatieve stress en DNA-schade. De wetenschappelijke literatuur erkent dat er een significant aantal studies is dat aantoont dat blootstelling aan door de mens gemaakte elektromagnetische velden verband houdt met biologische effecten, zoals oxidatieve stress, die op zijn beurt zou kunnen leiden tot cel- en DNA-schade. Het is belangrijk om op te merken dat er aanzienlijke variaties en inconsistenties bestaan in de onderzoeksresultaten, afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het onderzoek, zoals blootstellingsduur, intensiteit van de straling en de biologische systemen die worden bestudeerd. Sommige studies benadrukken de noodzaak van verdere evaluatie en wijzen op hiaten in ons begrip van hoe niet-thermische effecten van EMV de gezondheid mogelijk kunnen beïnvloeden. Wat betreft de door de BBB-fractie aangehaalde Schumannresonantie, hebben wetenschappers opgemerkt dat de mogelijke interacties tussen door de mens gemaakte

¹ Kamerstukken I 2024/25, 30 175, AB.

² Toezegging [T03861](#).

datum 9 december 2025

ons kenmerk 179079

blad 2

elektromagnetische velden en natuurlijke elektromagnetische velden, zoals de Schumannresonantie, nog onvoldoende zijn onderzocht.”³

De leden van de fractie van FVD merken op dat de regering in bovenstaand antwoord toegeeft dat:

- *“een significant aantal studies aantoon dat zou kunnen leiden tot cel- en DNA-schade”;*
- *‘er aanzienlijke variaties en inconsistenties bestaan in de onderzoeksresultaten, afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het onderzoek, zoals blootstellingsduur, intensiteit van de straling en de biologische systemen die worden bestudeerd”;*
- *“de noodzaak van verdere evaluatie” (...) “op hiaten in ons begrip van hoe niet-thermische effecten van EMV de gezondheid mogelijk kunnen beïnvloeden”, en*
- *“de mogelijke interacties tussen door de mens gemaakte elektromagnetische velden en natuurlijke elektromagnetische velden, zoals de Schumannresonantie, nog onvoldoende zijn onderzocht”.*

Is de regering het met de leden van de fractie van FVD eens dat — gelet op bovenstaande eerder gegeven antwoorden — het risico op al dan niet ernstige schade door (cumulatie van) van elektromagnetische velden (EMV) voor de gezondheid van mensen en dieren niet kan worden uitgesloten, dan wel bestaat?

En indien dit het geval is, waarom is de regering alsnog bereid om:

- ondanks een overweldigende hoeveelheid wetenschappelijke publicaties die duiden op causaliteit tussen EMV en (een risico op) gezondheidsschade;
- ondanks omissies en hiaten in het onderliggende wetenschappelijk onderzoek naar verband(en) tussen EMV en gezondheidsschade, en
- vanwege de erkenning dat er meer onderzoek nodig is naar de relatie tussen (cumulatie van) EMV en gezondheidsrisico's,

de verdere uitrol van het EMV-netwerk ongestoord door te laten gaan, terwijl er dus sprake kan zijn van ernstige gevolgen voor de volksgezondheid of dat deze tenminste niet kunnen worden uitgesloten?

Is de regering het met de leden van de fractie van FVD eens dat zij — door de uitrol van het EMV-netwerk te faciliteren — verantwoordelijkheid draagt voor de (mogelijke) gezondheidsschade, nu die — gezien de antwoorden van de regering zelf — niet kunnen worden uitgesloten?

Is de regering ermee bekend dat juist veel antenne-installaties en zendmasten in de nabijheid van of naast scholen, speelplaatsen en sportvelden zijn geplaatst?

Kan de regering aangeven of zij zelf door middel van publiekscampagnes of door middel van het verplichten van de zendgemachtigden/operators, die eigenaar zijn van de zendinstallaties, het publiek — zoals bijvoorbeeld de ouders van de kinderen die in de EMV (vrijwel) dagelijks sporten of op school aanwezig zijn — gewezen heeft op de (mogelijke risico's voor) gezondheidsschade?

Zo nee, waarom niet?

³ Kamerstukken I 2024/25, 30 175, AB, p. 18.

datum 9 december 2025

ons kenmerk 179079

blad 3

Is de regering voornemens om door middel van een publiekscampagne de risico's van gezondheidschade ten gevolge van (cumulatie van) EMV onder de aandacht van het publiek te brengen? Zo nee, waarom niet?

De leden van de fractie van FVD wijzen erop dat de overheid voor wat betreft de mogelijke risico's voor de volksgezondheid door (cumulatie van) EMV een verantwoordelijkheid draagt. Is de regering het met deze leden eens dat de overheid zich niet kan verschuilen achter ingewikkelde technische en verouderde normen (van de International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection (ICNIP)) van proefmetingen, die veelal niet gebaseerd zijn op werkelijke ervaringscijfers en onderzoeken, terwijl het zeer aannemelijk is dat EMV tot ernstige gezondheidsschade kan leiden?

In een van de eerder door de leden van de fractie van de BBB gestelde vragen (E)⁴ werd de regering gewezen op de aanwezigheid van een landelijk netwerk van reeds uitgevoerde metingen door (ervaren en deskundige) particuliere experts – de zogenaamde EMFkaart.nl⁵ – volgens gevalideerde protocollen en met gecertificeerde apparatuur. De regering antwoordde dat zij met het bestaan van dit meetnetwerk bekend was, maar dat zij zich – voor wat betreft haar informatievoorziening – beperkte tot de officiële instanties.⁶ Ook bleek uit de antwoorden van de regering dat de officiële instanties veel minder frequent en op veel minder plaatsen daadwerkelijk metingen uitvoeren dat het genoemde EMF kaart-netwerk.

De leden van de fractie van FVD wijzen erop dat het EMF-kaart-netwerk vaak en op veel plaatsen overschrijdingen van de toegestane stralingsnormen meet.

Is de regering bereid om – dit wetende – in contact te treden met de experts van het EMF-kaart-netwerk om hun resultaten mede te betrekken in de beeldvorming en de afwegingen met betrekking tot de (verdere) uitrol van het EMF-netwerk in Nederland en/of de afwegingen met betrekking tot gezondheidsrisico's? Zo nee, waarom niet?

In het geval de regering persisteert in het niet benutten van de meetgegevens van en door de experts van het EMF-kaart-netwerk, kan zij dan expliciet en wetenschappelijk overtuigend onderbouwd aangeven op welke gronden zij deze waardevolle informatie uitsluit en bereid is om het risico op (ernstige) schade voor de volksgezondheid te nemen? Is de regering dan – ten minste – bereid om met deze experts in gesprek te gaan? Zo nee, waarom niet?

De leden van de fractie van FVD verwijzen naar eerder door de leden van de fractie van de BBB gestelde vragen over geo-engineering / chemtrails.⁷ De regering stelde dat hier in Nederland geen sprake van is. Kan de regering aangeven welke bronnen zij heeft geraadpleegd om tot deze uitspraak te komen?

De enkele bewering dat hier in Nederland geen sprake van is, dient volgens de leden van de fractie van FVD te worden gestaafd door brongegevens, onderzoeken of (geverifieerde) data. Kan de regering aangeven of zij deze data van de luchtvaartmaatschappijen heeft ontvangen en of deze juist, volledig en overtuigend waren? Kan de regering aangeven of er een overtuigende dataset

⁴ Kamerstukken I 2024/25, 30 175, AB, p. 4.

⁵ Zie hiervoor: <https://emfkaart.nl/analyse/alle-metingen.php>.

⁶ Kamerstukken I 2024/25, 30 175, AB, p. 21.

⁷ Kamerstukken I 2023/24, 30 175, AA, p. 11 en verder.

datum 9 december 2025

ons kenmerk 179079

blad 4

voorhanden is op grond waarvan deze conclusie kan worden gerechtvaardigd? Zo ja, kan de regering deze dataset vrijgeven?

De leden van de fractie van de BBB stelden eerder ook vragen naar de reactie van de Nederlandse regering op de hoorzittingen in diverse Amerikaanse staten waar onder ede betrokkenen (piloten, artsen) gehoord worden over dit onderwerp.⁸ In verschillende Amerikaanse staten heeft dit inmiddels geleid tot een verbod op chemtrails of het in de atmosfeer brengen van stoffen.

De leden van de fractie van FVD constateren dat deze vragen nooit zijn beantwoord.

Kan de regering deze vragen alsnog beantwoorden, waarbij door de leden van de fractie van FVD wordt verwezen naar eerder gemelde vragen van de leden van de fractie van de BBB over dit onderwerp, die specifiek verwezen naar de situatie in de Verenigde Staten.

Kan de regering reageren op de situatie in de Verenigde Staten – inmiddels zijn er meer staten in de Verenigde Staten waar een verbod geldt – en aangeven waarom er in Europa geen sprake zou zijn van vergelijkbare praktijken? Wordt dit daadwerkelijk gemeten? Zo ja, kan de regering inzage geven in deze meetgegevens? Zo nee, waarom niet?

Kan de regering aangeven op welke gronden zij tot de stellige overtuiging komt dat er van dergelijke of vergelijkbare activiteiten in ons luchtruim geen sprake zou zijn?

De vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening ziet met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangt deze graag **binnen vier weken** na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

R. Lievense

Voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

⁸ *Handelingen I* 2023/24, nr. 26, item 4, p. 5-6.